

MARGARIDA COLOMER i ROVIRA

La repressió i els vençuts

El nou Estat espanyol creat per Franco era rígidament unitari i centralitzat. Van desaparèixer tots els sistemes autonòmics creats per la República i qualsevol decisió de govern o qualsevol nomenament per a un càrrec públic venia del govern de Madrid.

La legislació que s'aplicava des de 1939 era, en primer lloc, la «Ley de Responsabilidades Políticas» (febrer de 1939) que permetia jutjar les persones del bàndol dels vençuts per actuacions polítiques que haguessin dut a terme a partir de l'octubre de 1934. Aquesta llei es va aplicar a persones dels partits polítics d'esquerrres, a nacionalistes, a maçons, a membres dels tribunals populars i a sindicalistes.

Els tribunals militars dictaven sentències d'empresonament i en molts casos de pena de mort. El nombre d'execucions va ser nombros.¹ A Catalunya, la repressió exercida pels vencedors va ser especialment dura entre 1939 i 1944. Tots els acusats eren inclosos dins el grup de persones definides com a «rojos-separatistas». Era tan perillós ser acusat de comunista com de nacionalista.

D'entrada, a Catalunya, la repressió va ser presentada com un càstig dirigit als autors dels assassinats del període 1936-1938, però en realitat va ser castigada qualsevol persona que hagués tingut algun tipus d'activitat política favorable al bàndol dels vençuts: tots els responsables del govern de la Generalitat van ser jutjats i condemnats per «rebelión militar». Aquestes sentències no es van poder executar perquè tots eren a

l'exili. Una d'aquestes persones va ser l'argentoní Josep Calvet i Mora que era conseller d'Agricultura. Però hi va haver una coneguda excepció: el president Lluís Companys, que s'havia refugiat a França, va ser detingut el mes de setembre de 1944 per les autoritats alemanyes i lliurat a les espanyoles que el van jutjar el 14 d'octubre de 1940 i condemnar a la pena de mort «por rebelión militar». L'endemà va ser afusellat.

A Argentona els que van ser jutjats per aquesta causa i condemnats a mort van ser els següents:

8-7-39 Josep Fernández Giol. 33 anys, casat, fuster, sentenciat al jutjat militar núm. 10 i afusellat al Camp de la Bota. Barcelona.

1-8-39 Josep Lladó Ros. 35 anys, solter, industrial, sentenciat al jutjat militar núm. 19 i afusellat al Camp de la Bota. Barcelona.

1-4-40 Joaquim Villarroja Bayo. 46 anys, casat, jornaler, sentenciat al jutjat militar auditoria de guerra de Girona i afusellat al Camp de la Bota. Barcelona.

13-4-40 Joan Casolà Ferrer. 43 anys, ferrer, sentenciat al jutjat militar núm. 9 i afusellat al Camp de la Bota. Barcelona.

1-7-40 Ramon Flordelís Conte. 39 anys, casat, xofer, sentenciat a l'auditoria de guerra de Girona i afusellat al Camp de la Bota. Barcelona.

1-10-42 Gregori Abarca López. 30 anys, solter, sentenciat al jutjat especial de Granollers i afusellat al Camp de la Bota. Barcelona.

31-1-45 Miquel Ortega Blázquez. 28 anys, casat, picapedrer, mort a la presó Modelo de Bar-

celona en estranyes circumstàncies.

Sens cap dubte va ser la repressió més violenta i que va condicionar més les persones que la van viure; i la més tràgica pel respecte que ens mereixen aquestes persones que es van comprometre democràticament

amb la República i també per la consideració a la vida humana tallada bruscament. És llàstimos, però, l'oblit absolut que envolta aquestes persones i els seus familiars, sense cap tipus de reconeixement.

Tornant amb la repressió, la majoria dels acusats eren detinguts com a conseqüència de les denúncies que feia la gent que havia patit algun tipus de persecució en els anys 1936-1938. En altres casos els denunciants volien treure's del damunt un enemic o un competidor. També s'havien produït denúncies per renyines familiars que venien de molt lluny.

A Argentona, també hi havia una xarxa de persones per portar a cap aquesta repressió, especialment dirigida per la «Falange» i d'acord amb la política de Martoró. Es va difondre per tot el poble un document informant els ciutadans que podien exercir la delació o denúncia d'aquelles persones considerades enemigues del règim. El text d'aquest document era clarament colpidor per la

La majoria dels acusats eren

detinguts com a conseqüència

de les denúncies que feia la gent

que havia patit algun tipus

de persecució dels anys 1936-1938.

En altres casos els denunciants

volien treure's del damunt

un enemic o un competidor

1. Josep SOLÉ i Joan VILARROYA, *La repressió a Catalunya en temps del franquisme*.

majoria de la població. L'article primer deia així: «Se declara la responsabilidad política de las personas, tanto jurídicas como físicas, que desde el primero de Octubre de 1934 y antes de julio de 1936 contribuyeron a crear o agravar la subversión de todo orden de que se hizo víctima España y de aquellas otras que a partir de la segunda de dichas fechas se hayan opuesto o se opongan al Movimiento Nacional con actos concretos o con pasividad grave».

Del contingut d'aquest article es pot deduir que quasi tothom hi pot estar inclòs, tant les persones que han tingut un càrrec públic o social com les que amb la seva actitud passiva demostrassin una forma de col·laboració o d'acceptació. És per això que entre els vilatans es va crear un clima de tensió i enfrontament quan se'ls va posar en la disjunció que delatar era un deure i una obligació. Va ser un temps en què, engegats per la victòria, es van desencadenar unes actituds de follia en les quals el sentit de la justícia mal entesa va passar per sobre de la voluntat reconciliadora.

Una de les víctimes més significatives d'aquest tipus de repressió a Argenton va ser el mestre Francesc Burniol. Va ser depurat del seu lloc de treball gràcies a la denúncia de l'alcalde, del cap de Falange i d'uns representants de pares catòlics del poble. El consideraven massa republicà i, per tant, no volien que pogués influir els seus fills amb un ensenyament no adient en aquelles circumstàncies polítiques.

A banda d'aquestes accions personals, la repressió també es va manifestar en la confiscació de tots els locals dels partits polítics,

dels sindicats i d'altres entitats no recomanades per les autoritats. En aquest sentit, a Argenton es van confiscar els locals de la Cooperativa Popular de la Construcció, del Sindicat Agrícola La Redenció, etc., després de dissoldre aquestes entitats. No només es van apoderar d'edificis públics, també de les cases i propietats de les famílies exiliades que no podien preservar la seva titularitat de propietaris a causa de la mateixa repressió. Aquest va ser el cas, entre d'altres, de les propietats de Josep Calvet i Mora.

Un altre aspecte de 1939 és el que fa referència als presoners de guerra que van anar a parar o bé a les presons o bé als camps de concentració. Per sortir-ne lliure calia obtenir un «aval» que garantís l'adhesió de l'interessat al bàndol dels vencedors. Els alliberats anaven directament a casa o bé, si els trobaven alguna causa, als camps de treball o a les presons. Altres van anar a França i molts van arribar als camps de concentració alemanys; els més afortunats encara ens ho expliquen amb estupor.

El cant de l'himne nacional o el «Cara al Sol» era un acte solemne i feixista en què la gent es veia obligada a mantenir-se a peu dret i amb el braç alçat a la romana com a mostra d'adhesió al «Generalísimo». Era obligació entonar-lo a les escoles, als cinemes, en diversos actes públics i, fins i tot, pel carrer. En el cas que oblidessis fer correctament la salutació, podies ser castigat amb una multa.

A nivell cultural la repressió va ser brutal. Tant l'església com la Falange, durant els primers anys van dirigir les grans línies de conducta a seguir: cinemes, balls, vestimenta, etc. Hi va haver un gran

retrocés en relació als avenços obtinguts en temps de la República. La llengua catalana va deixar de ser, des de 1939, llengua oficial a Catalunya. Però, a més, se'n va prohibir l'ús públic, tant en documents de tota mena com en qualsevol acte públic. Calia escriure en castellà els noms dels carrers, de les poblacions, de les botigues, dels teatres... La població va ser sotmesa a una allau d'eslògans del tipus: «Si sientes el orgullo de ser español, habla el idioma del imperio». El català va ser exclòs de l'escola, de manera que durant més de trenta anys els nois i noies de Catalunya no van poder estudiar la seva pròpia llengua i en la seva pròpia llengua. Durant el període 1939-1943 no es va permetre la publicació de cap escrit en català. Els, aproximadament, 160 llibres i opuscles que es van publicar en aquests anys van ser clandestins.

Foren abolides la Universitat Autònoma i l'Institut d'Estudis Catalans i moltes altres institucions. Pel que fa a l'ensenyament, l'actitud de l'església va ser de col·laboració amb el franquisme introduint els valors de les doctrines feixistes en diverses assignatures i especialment en la «Formación del Espíritu Nacional». Cal fer justícia i, en aquest sentit, fer constar la tasca diferent que van fer els monjos de Montserrat, la Confraria de Montserrat de Virtèlia i el moviment escolta, i la d'altres membres de l'església més arriscats i compromesos.

Seria desitjable que de totes aquestes qüestions en féssim memòria sobretot quan, per raons òbvies, se'ns vol fer combregar amb rodes de molí, encara que siguin institucions tan respectables com la monarquia.

La propera vegada parlaré dels argentonins a l'exili.